

Den nordiske arbejdslivsmodel

- og dens relevans for Europa

Henning Jørgensen
Professor, Aalborg Universitet

henningj@epa.aau.dk,

SAMAK, Stockholm 24.11.2008

Ny italesættelse i Europa siden 1990

Fra

Til

Socialisering af risici

Individualisering af risici

Kollektiv ansvarlighed

Individuel ansvarlighed

Beskyttelse mod risici

Kapacitet til tilpasning

Ligelig fordeling

Lige muligheder

Mangel på jobs

Mangel på "employability"

Historisk: Europæisk frygt på fagforeningsside

1990'erne: En bevægelse mod bunden?

- Decentralisering
- Disorganisering
- Deregulering
- Delegitimering

Historisk i Norden: fra krise til succes

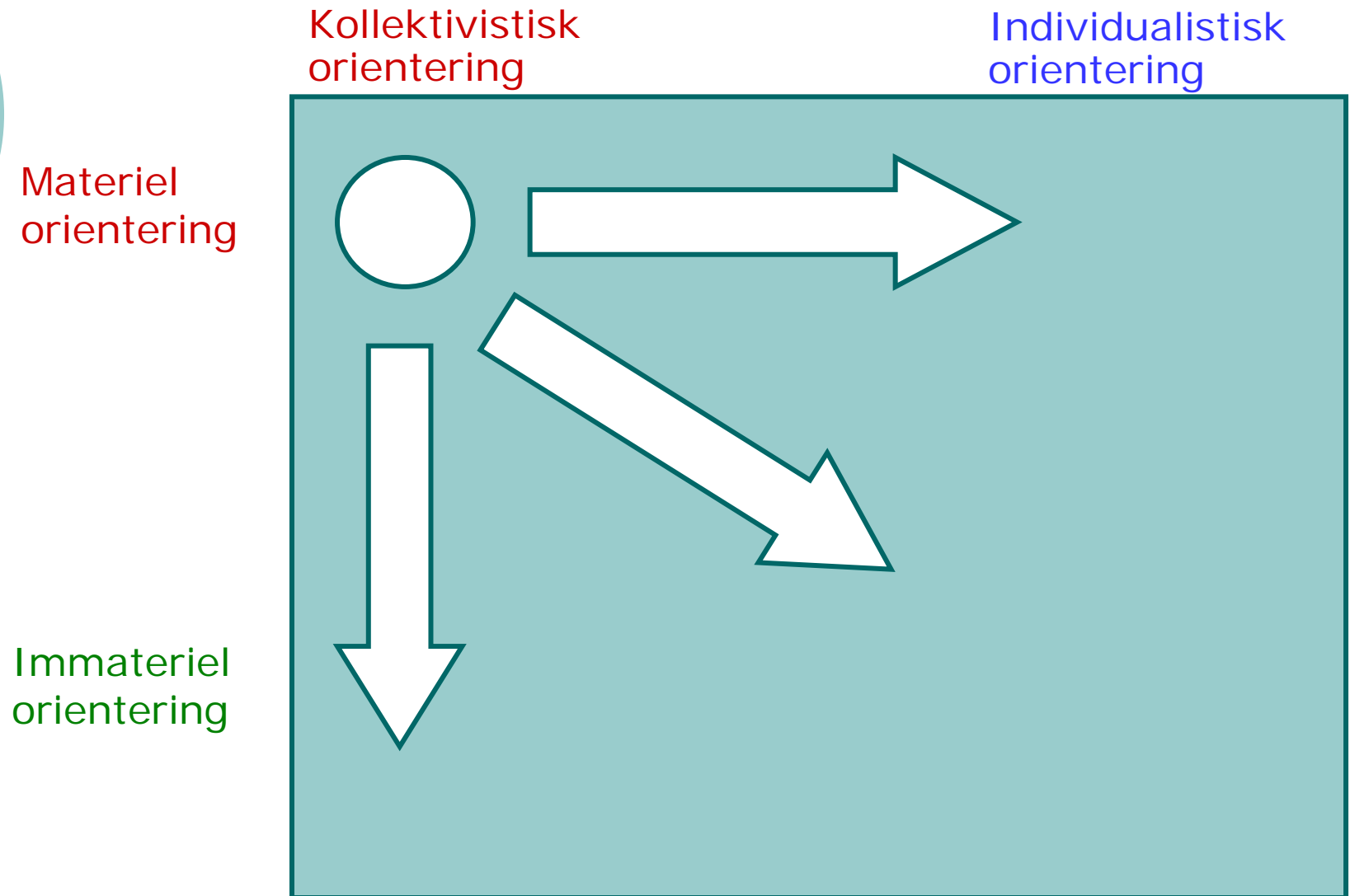
1990'ernes begyndelse:

- Danmark i økonomisk uføre ("på første klasse")
- Sverige: arbejdsgiver-nej til korporatisme, ledighed vokser kraftigt
- Norge: "jappeboblen" bristet – kapitalflugt, rentehop og massearbejdsløshed
- Finland: accelererende ledighed, indstramninger og konflikter

Historisk: "bad governance"!

- Dårlig hjemlige samordninger og tilpasningspolitikker – mere end ydre globaliseringspres
- Fejlslagen dereguleringspolitik på kapital- og boligmarkederne
- Klassekompromisset delvis opsagt
- Nye funktionær- og akademikerbevidstheder

Værdiorienteringer hos lønmodtagere

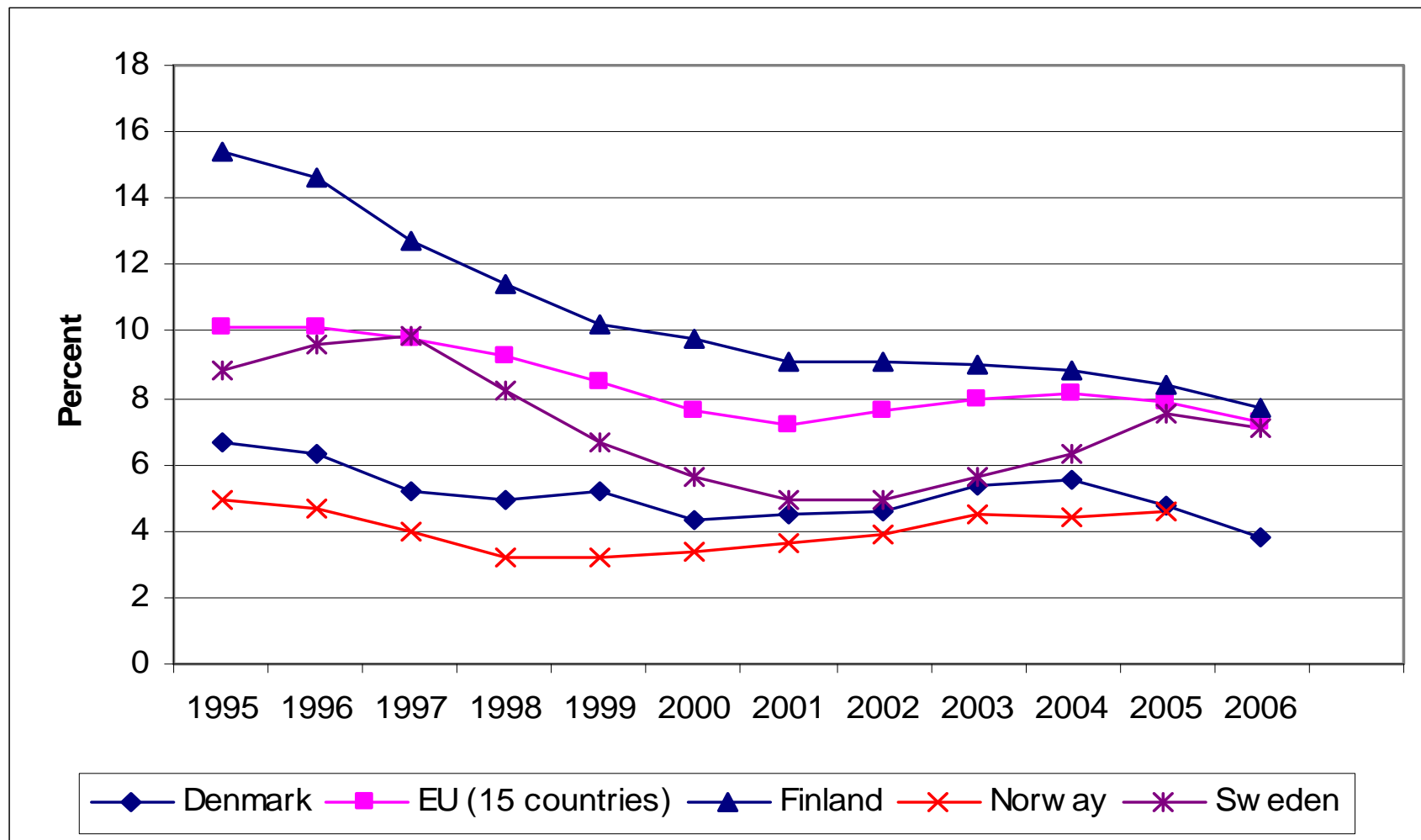

Veje ud af krisen

- Modereret lønpolitik stabiliserer sammen med lavinflationspolitik
- Sektorvise samordninger (og trepartsløsninger i Finland)
- Aktiv arbejdsmarkedspolitik (arbejdslinien bliver revitaliseret)
- Velfærdsreformer og budgetkonsolidering

Arbejdsløshedsprocenter i Norden 1995-2006

Source: Eurostat LFS-data

Sociale modeller i Europa

Land	Velfærdstype	I fagforening (%)	Kollektivoverenskomst (%)
Danmark	Skandinavien	74	82
Finland		76	92
Sverige		81	92
Norge		56	60
Østrig	Kontinental	36	97
Frankrig		9	92
Tyskland		25	68
Holland		23	82
Irland	Anglo-Saxisk	38	?
UK		31	32
Grækenland	Sydeuropæisk	27	?
Italien		34	82
Spanien		14	82
Portugal		24	82
Tjekkiet	Østeuropæisk	27	27
Polen		14	42
Slovakiet		36	52

Kilde: Bussemeyer et.al. 2008, OECD Employment Outlook (opgørelse pr. 2003)

Niveauer for kollektive forhandlinger

	Central	Sektoral	Virksomhed		Central	Sektoral	Virksomhed
Belgium	XXX	X	X	Austria		XXX	X
Finland	XXX	X	X	Bulgaria	X	XXX	X
Ireland	XXX	X	X	Denmark	X	XXX	X
Slovenia	XXX	X	X	Germany		XXX	X
Cyprus		X	XXX	Greece	(XXX)	XXX	X
Czech Rep.		X	XXX	Italy		XXX	X
Estonia	(XXX)	X	XXX	Netherlands	X	XXX	X
Hungary	(XXX)	X	XXX	Norway	X	XXX	X
Latvia	.	X	XXX	Portugal		XXX	X
Lithuania	(XXX)	X	XXX	Spain	X	XXX	X
Malta		X	XXX	Slovakia		XXX	X
Poland		X	XXX	Sweden		XXX	X
Romania	(XXX)	X	XXX				
UK		X	XXX	France	X	XX	XX

Kollektiv overenskomstdækning

Slovenia	< 100%	Malta	+/- 50%
Austria	98%-99%	Ireland*	> 44%
Belgium	> 90%	Hungary	+/- 40%
Sweden	> 90%	Poland	+/- 40%
Finland	+/- 90%	Slovakia	+/- 40%
France	+/- 90%	UK	< 40%
Italy	+/- 90%	Cyprus	27%
Netherlands	+/- 80%	Bulgaria	25%-30%
Spain	+/- 80%	Czech Rep.	25%-30%
Denmark	+/- 77%	Estonia	20%-30%
Norway	+/- 60 %	Latvia	10%-20%
Germany	+/- 70%	Lithuania	+/- 10%
Greece	60-70%		

Det nye århundrede: succes for de nordiske lande

- Levestandarden blandt de højeste i verden
- De nordiske lande ses som "global winners"
- Arbejdsløshed afløses tendentielt af arbejdskraftmangel
- Danmark bliver EU's darling med sit "flexicurity"-arrangement

Norden: AMPens aktive hjørne i Europa

- Medborgeren symbolsk og politisk defineret som "arbejder"
- Rettigheder og pligter (**arbejdslinien**)
- **Dual logik**: arbejdslinie og indkomstkompensation i.f.t. tidligere indkomst (forsikringstagere hjælpes)
- Renlivet universalisme: pensionsområdet
- Stærk **interventionistisk politikførelse**
- AMP spiller sammen med generel økonomisk politik med **fuld beskæftigelse** som mål

Den nordiske model:

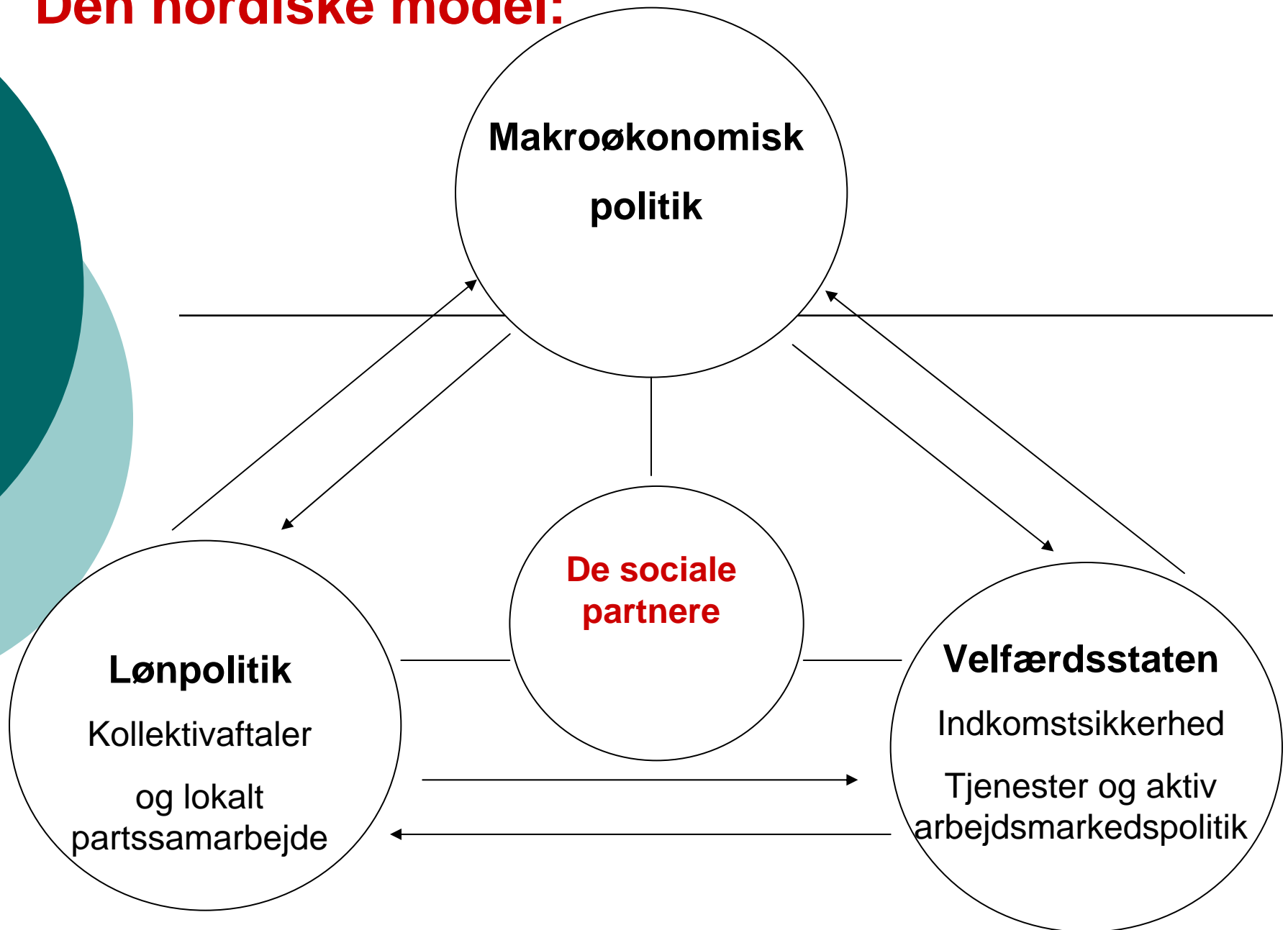
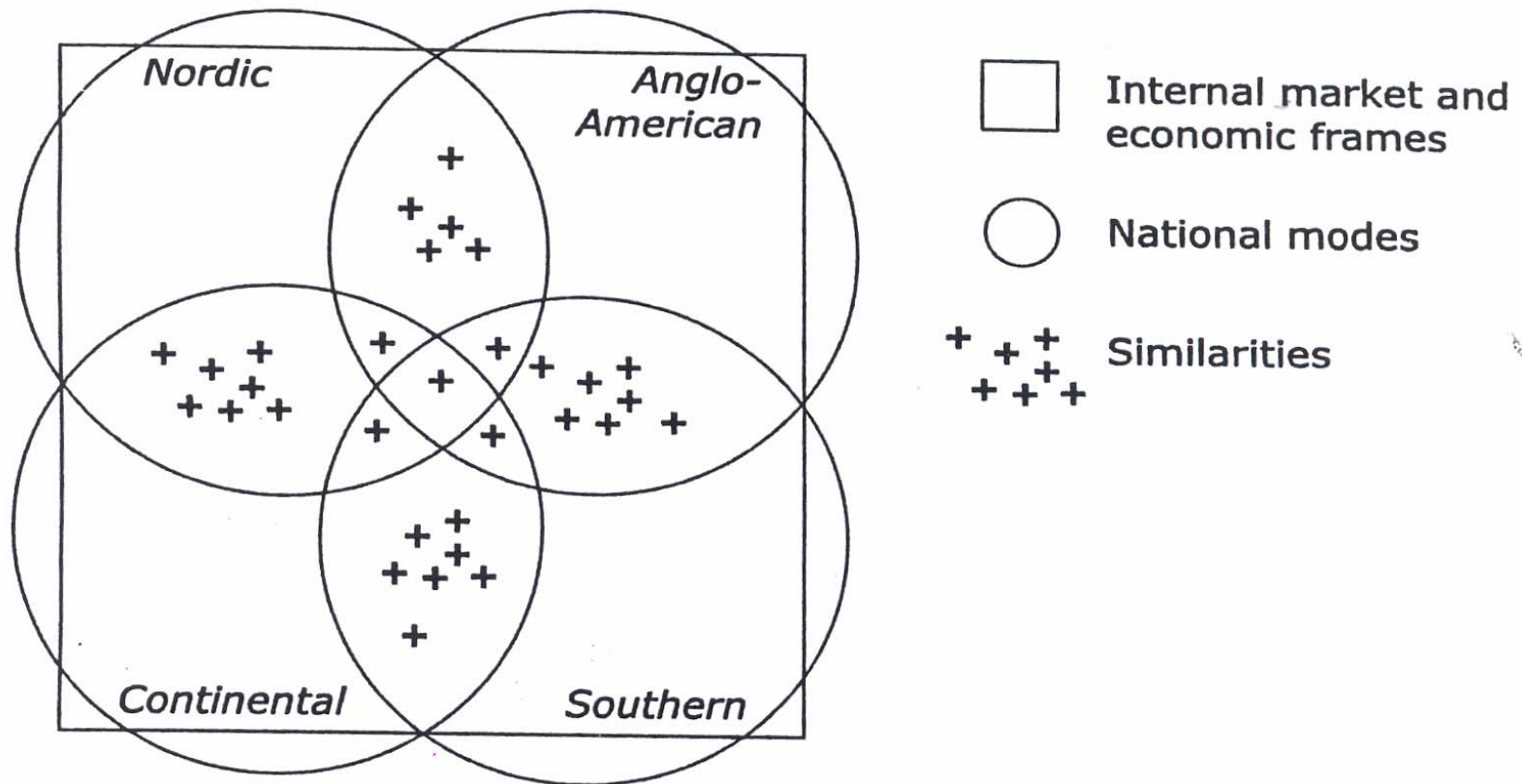
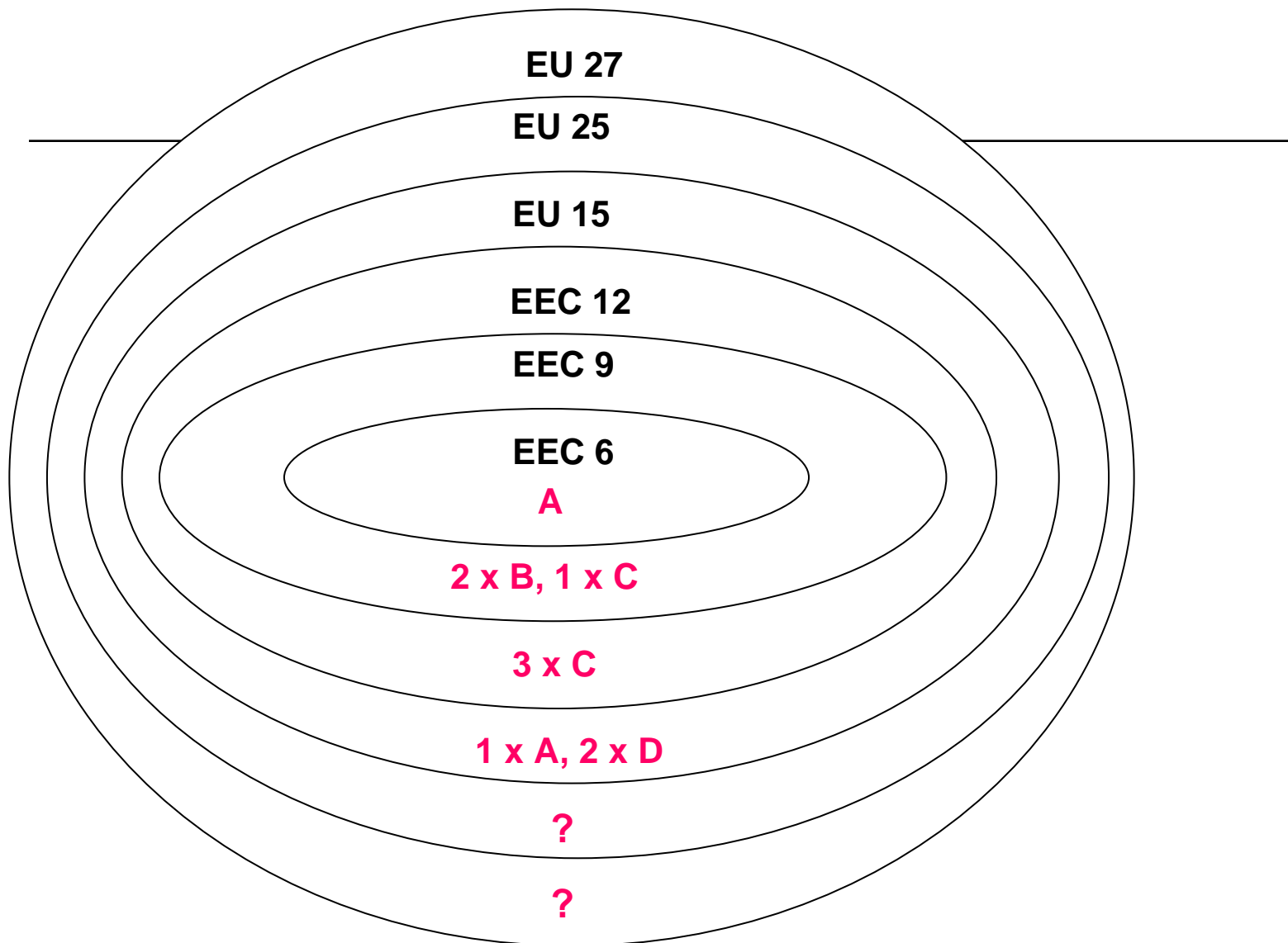

Figure 1.1: Four social protection models in the EU
Similarities and Differences

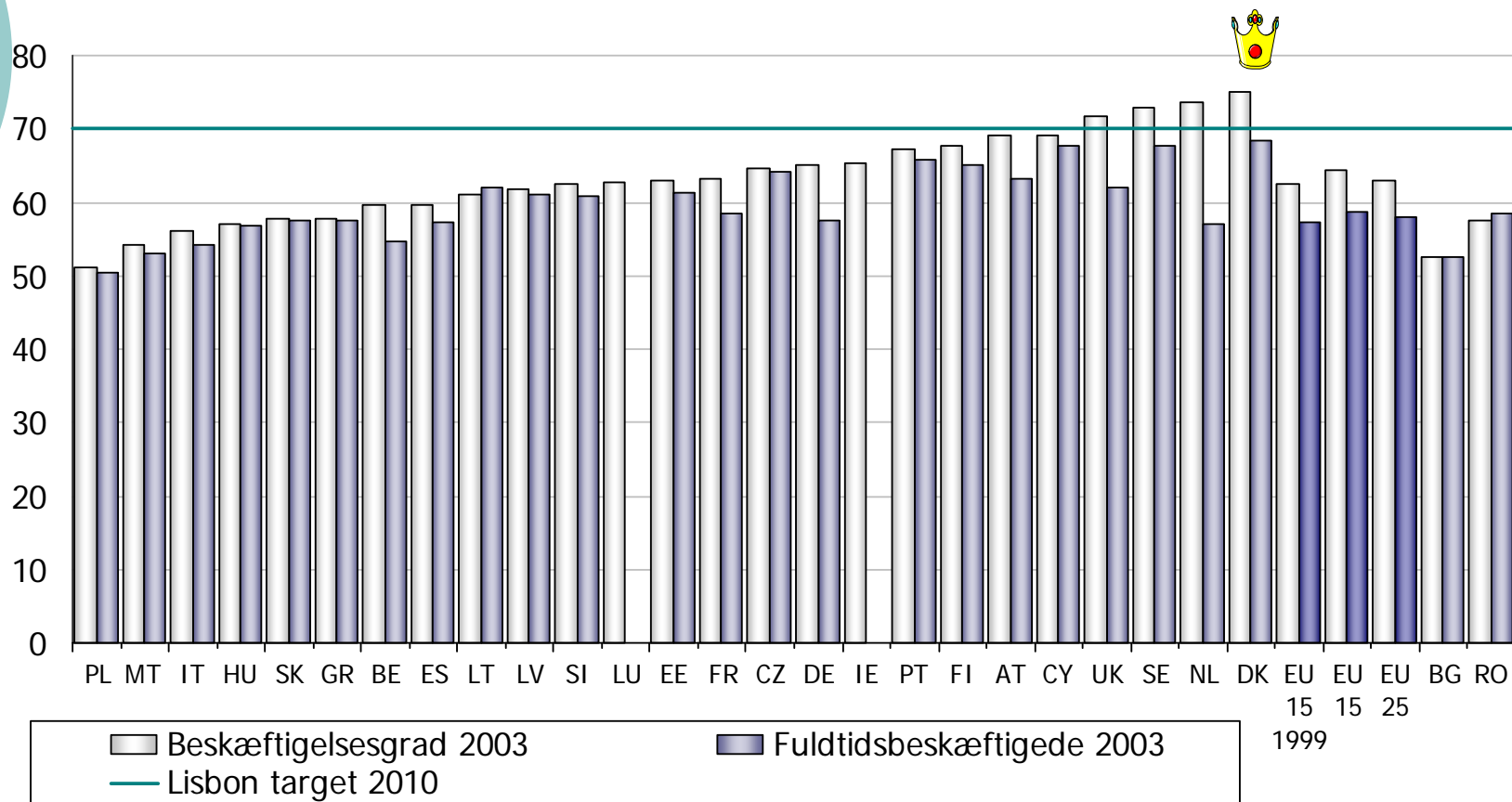
Source: Pakaslahti, 1996 and 2000.

Udvidelse af EU's sociale rum: **modelskift?**

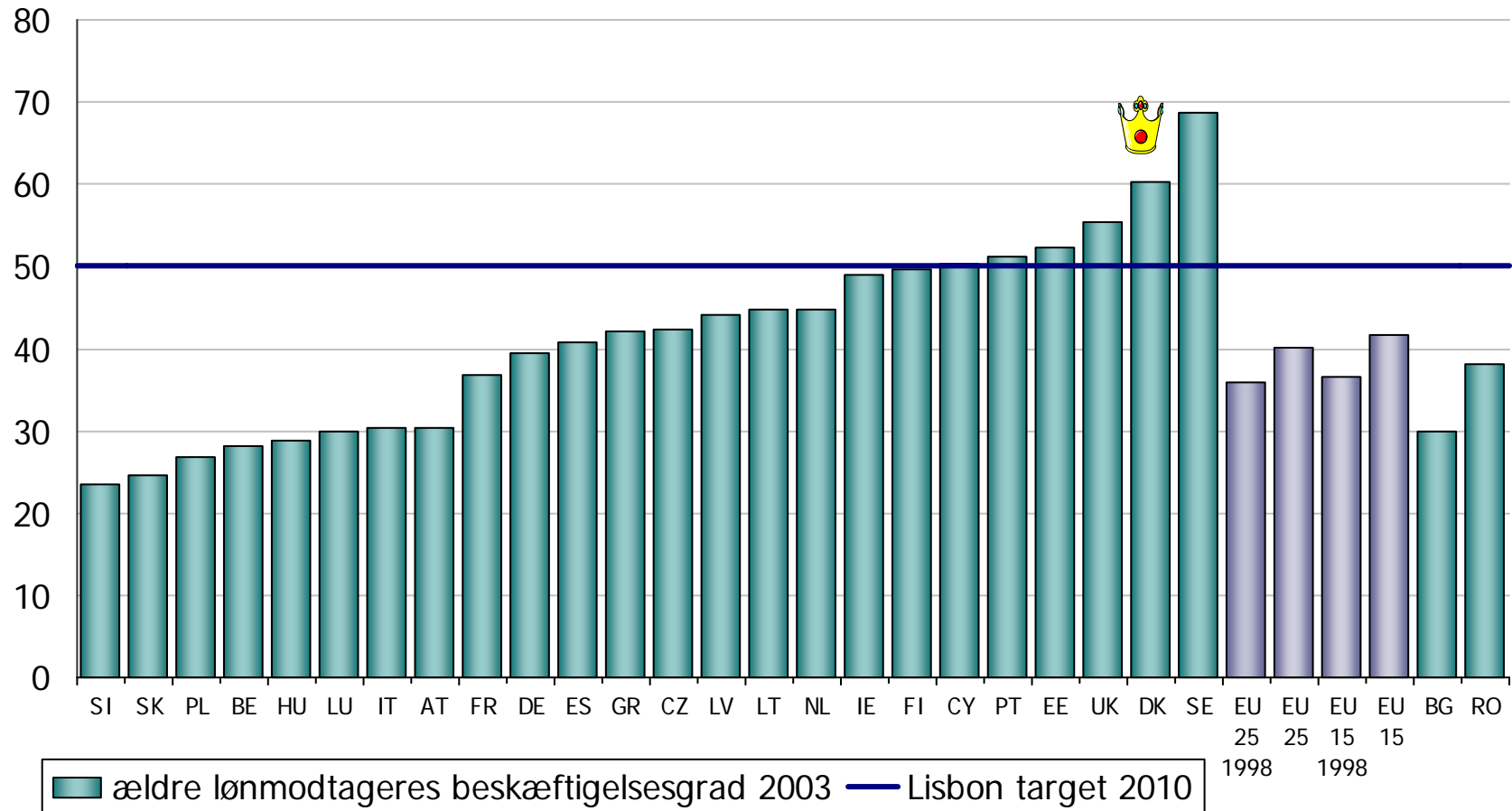

A: Bismarchsk B: Anglo-Saxisk C: Sydlig Europæisk D: Nordisk ? En femte model?

Beskæftigelsesfrekvenser 2003 (% , 15-64 år)

Aldersbetinget beskæftigelsesgrad, EU15, 2003 (% af befolkning, 55-64 år)

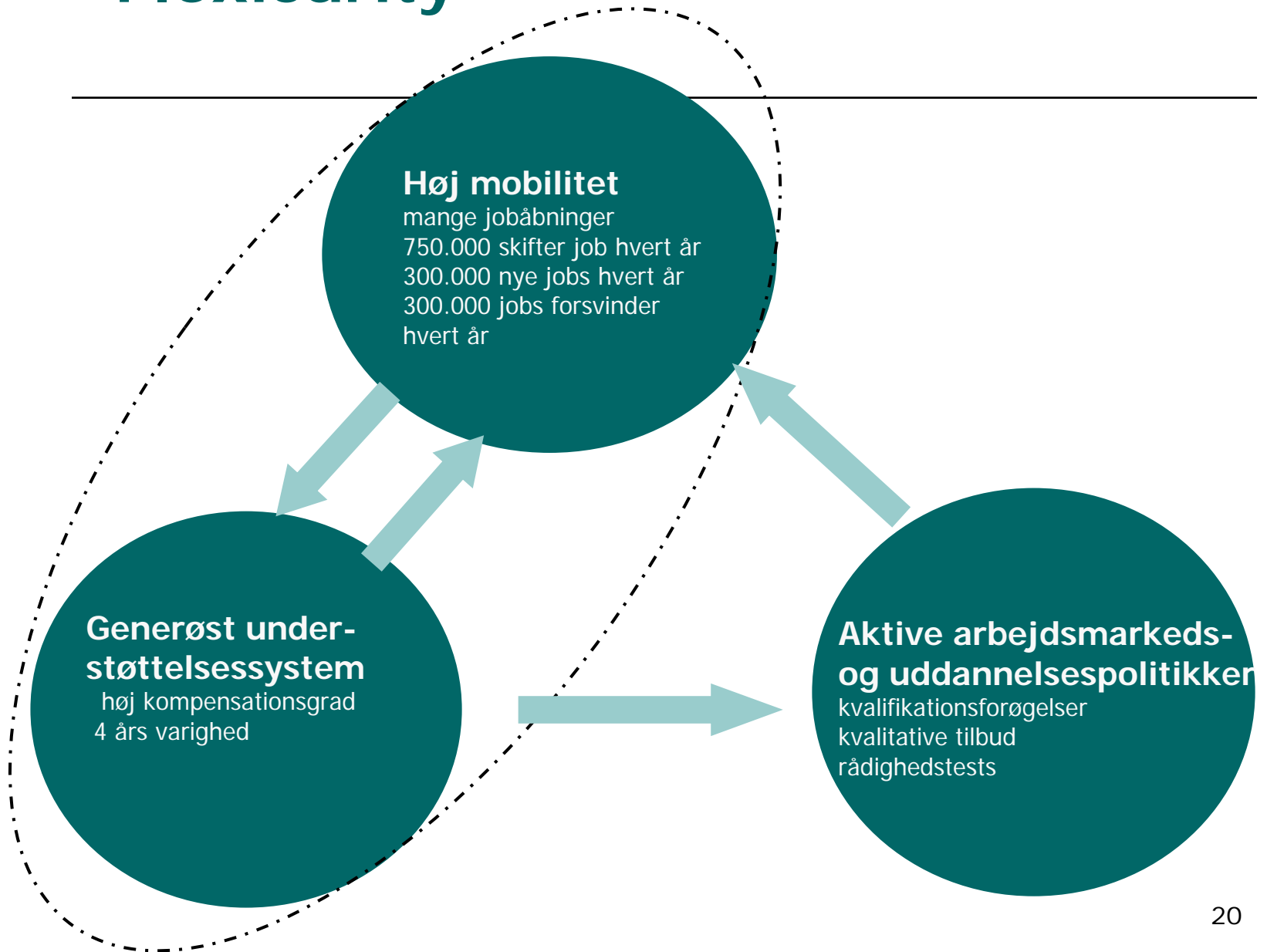
Dansk "security" / sikkerhed

Jobbeskyttelse

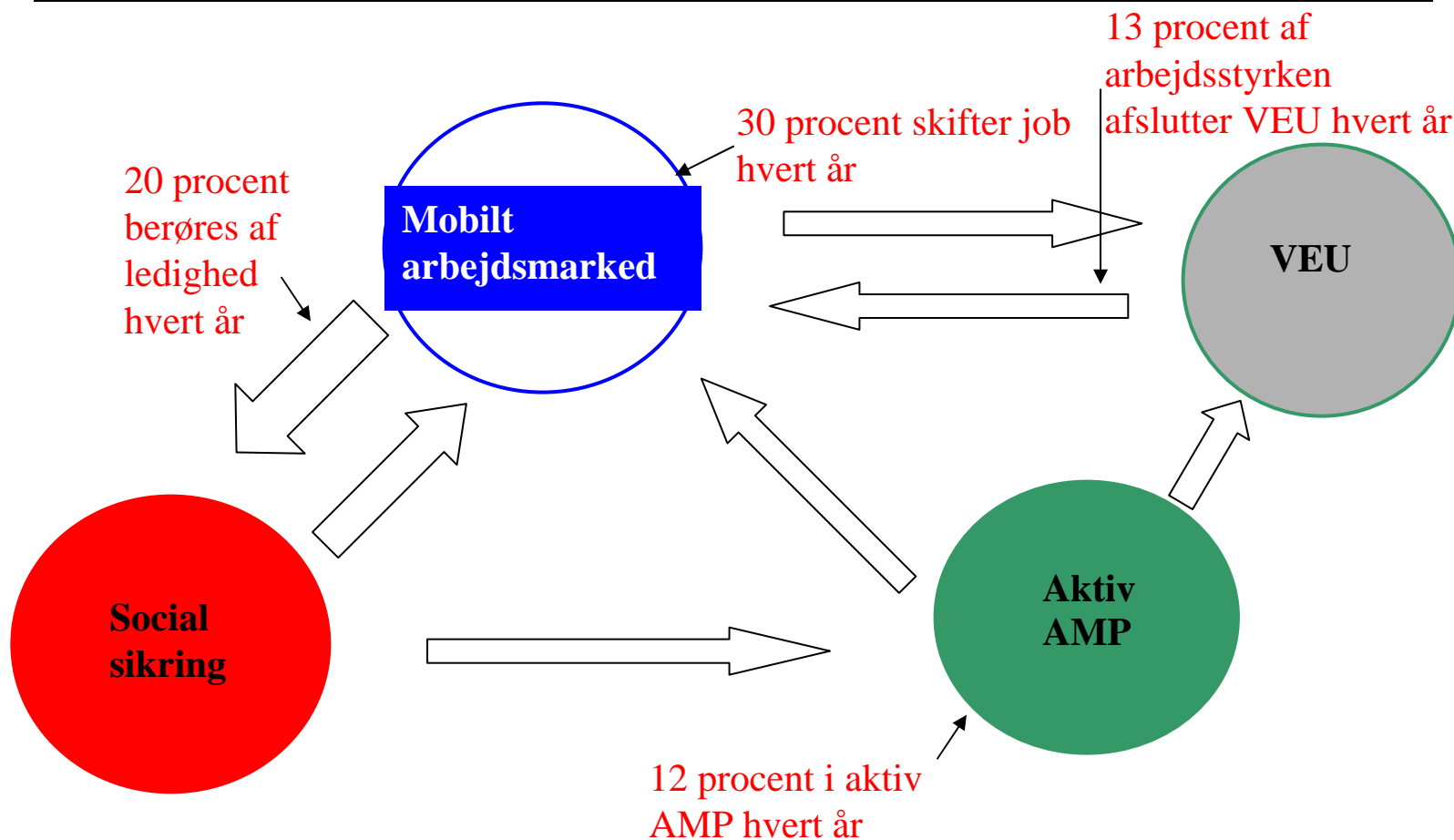
	Lav	Høj
Lav	UK USA	Italien
Høj	Danmark	Tyskland Frankrig

**Social
tryghed**

Det danske arbejdsmarkedets "Flexicurity"

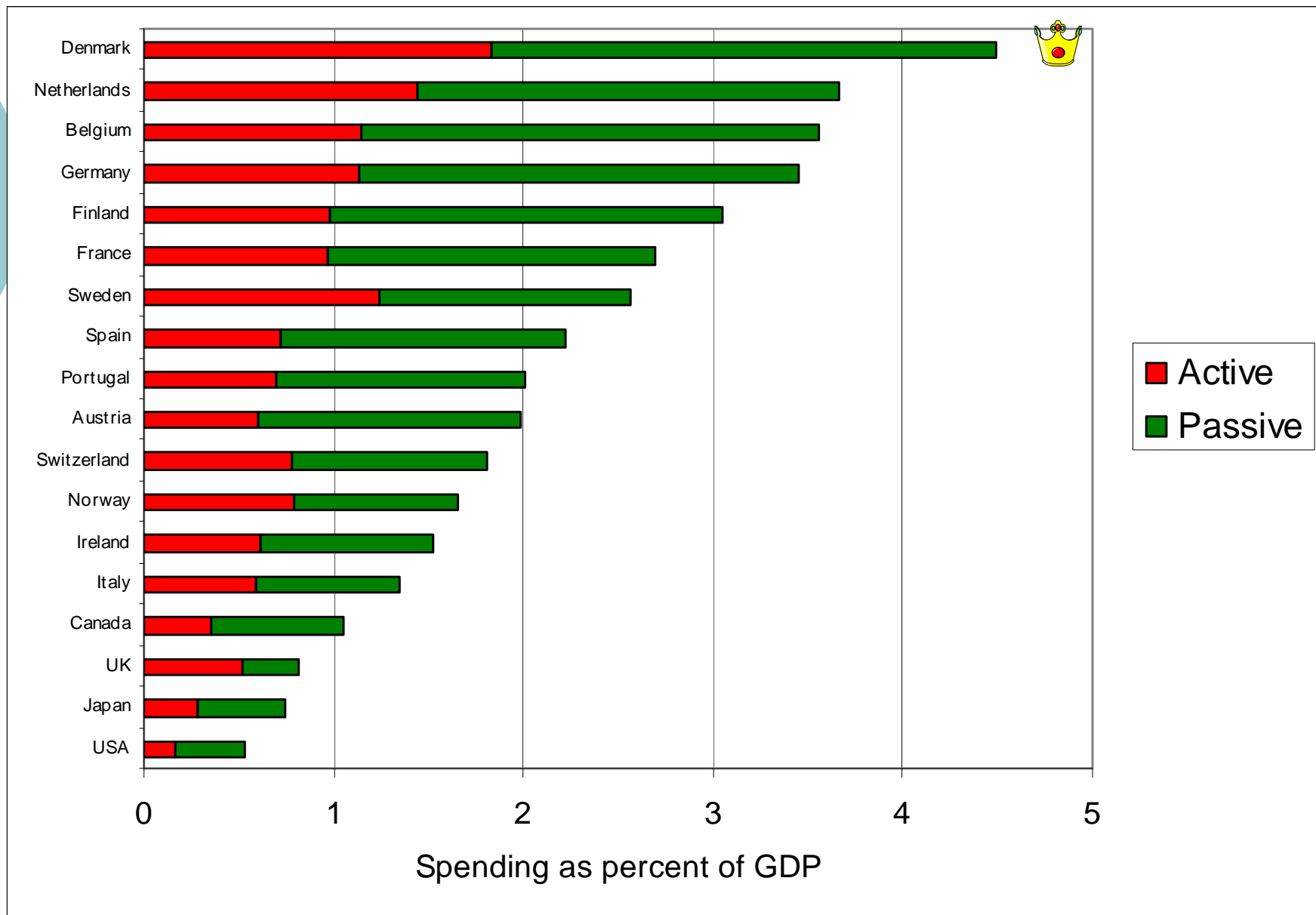
"Flexicurity på dansk"

Sikkerhed: Så går det bedre!

Udgifter til aktiv arbejdsmarkedspolitik 2005

Arbejdsmarkedsregimer i Europa

Nordeuropæisk regime

højt kompensationsniveau
aktiv AMP
lav til middel jobsikkerhed
stærke rådighedskrav
stærk uddannelsesindsats

Arbejdsmarkedsregimer i Europa

Anglo-saksisk regime

lavt kompensationsniveau

reaktiv/passiv AMP

lav jobsikkerhed

beskedne formelle krav/paternalistisk aktivering

middel til høj uddannelsesindsats

Arbejdsmarkedsregimer i Europa

Centraleuropæisk regime

varierende kompensationsgrad

passiv AMP

middel til høj jobsikkerhed

forskellig grad af formelle krav

lav til middel uddannelsesindsats

Arbejdsmarkedsregimer i Europa

Sydeuropæisk regime

gennemsnitlige kompensationsgrader

passiv AMP

høj jobsikkerhed

stærke rådighedskrav/paternalistisk aktivering

lav uddannelsesindsats

Arbejdsmarkedsregimer i Europa

Østeuropæisk regime

lave kompensationsgrader
meget beskeden og passiv AMP
lav jobsikkerhed
vekslende rådighedskrav/paternalistisk
aktivering
meget lav uddannelsesindsats

Lære af de nordiske lande?

- Flere **mulige flexicurity-arrangementer** – ikke kun den danske udgave (funktionelle ækvivalenter i S, F og N)
- **Politisk strategilægning** kan **tage ved lære** af de nordiske arbejdsmarkedsregimer
- **Governance**-strukturer – inkl. inddragelse af ansvarlige sociale partnere – **afgørende**
- **Nordisk succes** hænger sammen med gamle nordiske dyder:
 - arbejdslinie,
 - kompetencer, "the security of the wings" (Gösta Rehn)
 - makrostyring og overenskomstsistemernes virke
 - "creative destruction of capital" (Schumpeter) og
 - generaliseret tillid (social kapital)

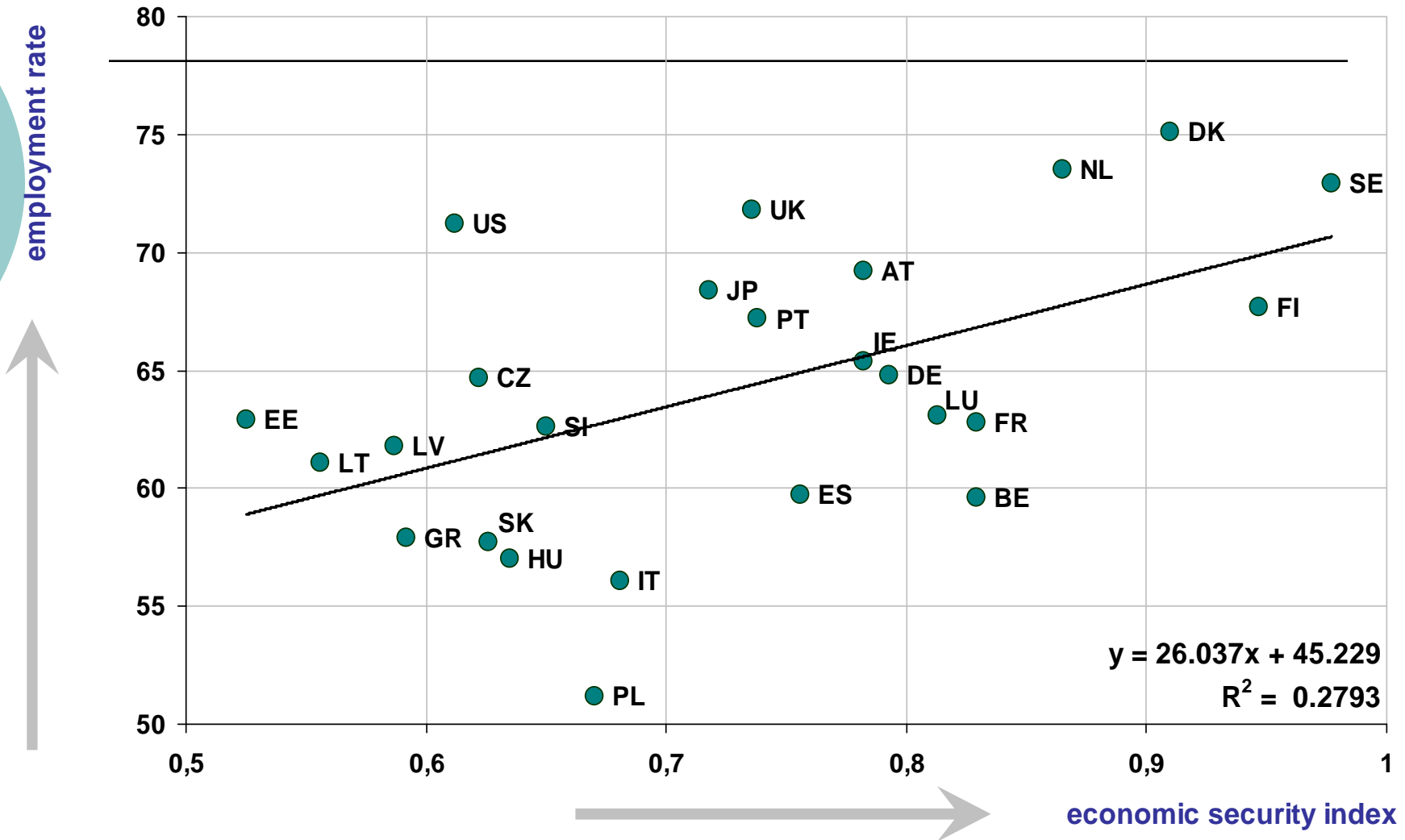
“Udfordringer” for de nordiske arbejdslivsregimer

- “Flexicurity” måske kun “the flavour of the month”? (hovmod står for fald!)
 - Arbejdsstyrkens aldring (“forgubning”): knaphed på arbejdskraft og forøget omsorgsbyrde
 - Åbne arbejds- og servicemarkeder – todelt arbejdsmarked og social dumping?
 - Nedsat social sammenhængskraft?
- * Meget afhænger af politisk fornuft og institutionel forandringsevne

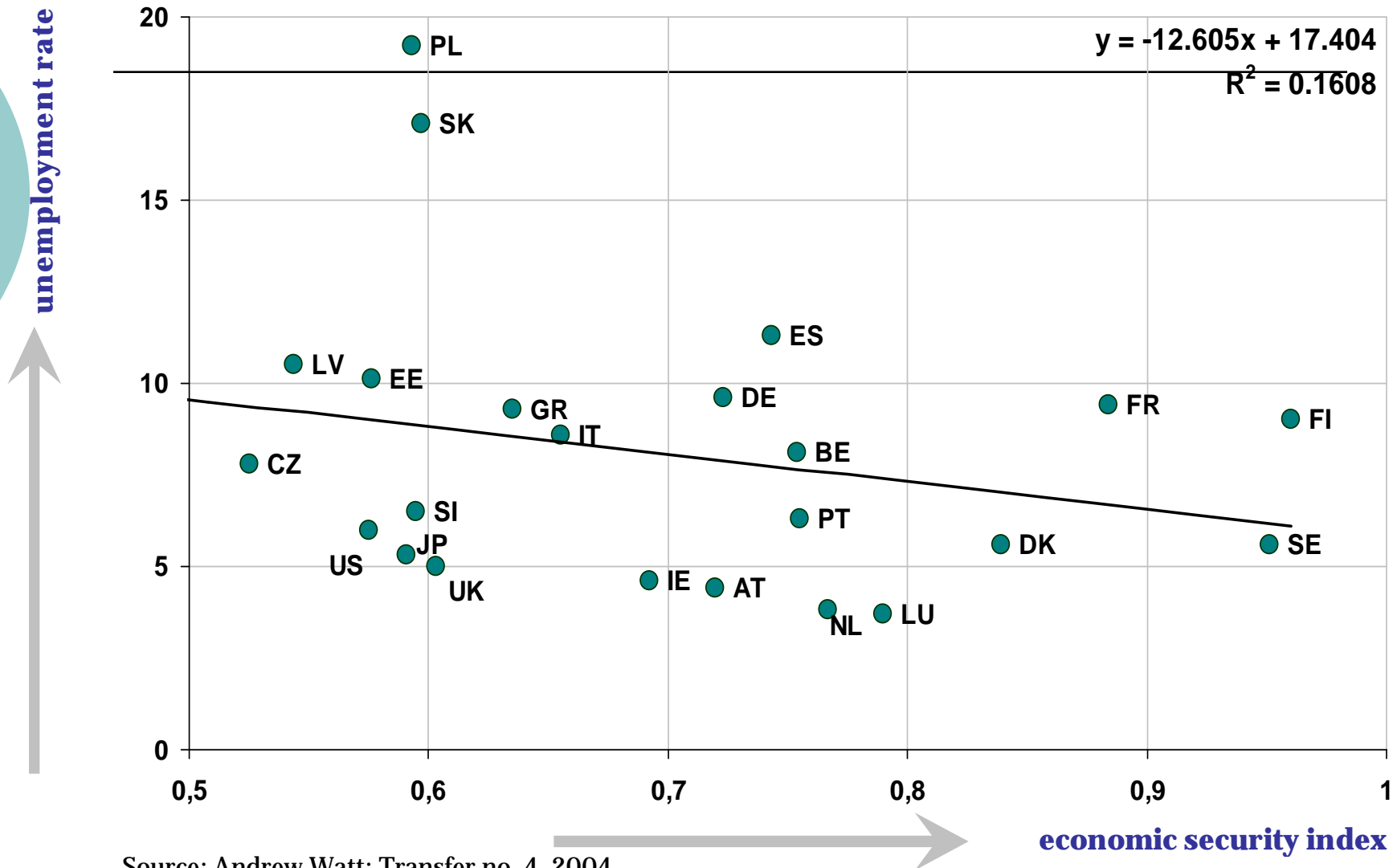
Læring i de nordiske lande

- "Genopfinde" ny Rehn-Meidner-model
- Styrke intelligente investeringer i velfærdssystemet
- Sikre "vingernes tryghed" og dynamik på arbejdsmarkedet
- Genindfør korporatisme på alle niveauer
- Politiske initiativer for at skabe flere og bedre jobs
- Sikre velfærds- og demokrativærdier

Økonomisk sikkerhed og beskæftigelse

Økonomisk sikkerhed og arbejdsløshed

Source: Andrew Watt: Transfer no. 4, 2004

Velfærds- og demokrati-værdier

RESSOURCER (knappe goder)

- job
- indkomst
- kvalifikationer
- informationer

AGTELSE (ikke knappe goder)

- indflydelse
- anerkendelse
- respekt
- retskaffenhed ("rättvisa")

SVÆRMINTELLIGENS:

Kollektivt handleproblem

- Forståelse
- Koordination
- Kooperation

"A dream, you dream alone, is
only a dream.
A dream, we dream together, is
reality"

(John Lennon)